

УДК 378:338.22:364.4

МИРОСЛАВ СТРЕЛЬНИКОВ

(Полтава)

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРАНТІВ З БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТИВНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрита проблема навчання майбутніх магістрантів з бізнес-адміністрування підприємству і розвитку їхньої підприємницької компетентності. Розглянуто засоби технологій навчання, що найефективніше формують у магістрів підприємницьку компетентність. Це технології четвертого покоління, які мають назву технологій проективної освіти, поширені у країнах Європи і США.

***Ключові слова:** підприємництво, компетентність, підприємницька компетентність, технології проективної освіти, магістрант з бізнес-адміністрування.*

Постановка проблеми. Важливим завданням сучасної вищої школи є оновлення змісту навчання, впровадження інноваційних технологій навчання, забезпечення якості випускників на основі компетентнісного підходу. У цих умовах підвищення якості підприємницької компетентності магістрантів з бізнес-адміністрування залежить від обґрунтування і застосування інноваційних технологій навчання, які забезпечують конкурентоздатність і компетентність майбутніх фахівців.

Особливу соціальну цінність становить підготовка майбутніх підприємців, у тому числі магістрантів з бізнес-адміністрування, до підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми показує, що значна увага приділяється проблемам професійної підготовки фахівців економічного профілю, зокрема, таким аспектам: розробка змісту вищої економічної освіти (Л. Каніщенко); організація професійного навчання бакалаврів з економіки (К. Беркита, Є. Калицький, В. Стрельников); створення організаційно-педагогічних умов навчання фахівців комерційного профілю (О. Куклін, Й. Бринкель); особливості психолого-педагогічної підготовки економістів в університетах (Г. Ковальчук, В. Козаков); формування комунікативних умінь майбутніх економістів (Н. Бутенко, Н. Статінова, Т. Шепеленко); підготовка старшокласників до підприємницької діяльності (Н. Побірченко); система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів у вищих навчальних закладах (Т. Поясок).

Проблема впровадження інноваційних технологій навчання в економічній освіті є пріоритетною серед психолого-педагогічних досліджень, детально розроблено її методологічні аспекти (І. Дичківська, А. Нісімчук, Н. Ничкало, О. Падалка, С. Сисоєва, О. Шпак та ін.), але недостатньо розроблено питання впровадження технологій навчання підприємництву майбутніх магістрантів з бізнес-адміністрування зокрема.

Виходячи з цього, **метою** статті є дослідження суті підприємницької компетентності та розкриття можливостей технологій проективної освіти для її розвитку у майбутніх магістрантів з бізнес-адміністрування, що сприятиме подальшому поширенню даних технологій в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження розпочнемо з розгляду понять «підприємництво», «компетентність», «підприємницька компетентність». Стосовно понять «компетентність» і «компетентнісний підхід», вони детально розглянуті в сучасній науці Н. Бібік, С. Вишняківською, С. Гончаренком, І. Зязюном, О. Локшиною, Н. Побірченко [2], О. Пометун [3], О. Семенов, В. Стрельниковим [4], Ю. Татуром, А. Хуторським та іншими вченими.

Проведений аналіз понять «підприємництво» та «компетентність» у сучасній науці, узагальнення отриманих результатів дозволило дати таке трактування терміну «підприємницька компетентність»: сукупність особистих і ділових якостей, навичок, знань, певної моделі поведінки, володіння якими допомагає успішно вирішувати різні бізнес-завдання і досягати високих результатів діяльності.

Визначення поняття «підприємництво» вітчизняних дослідників, які поширюються в економічній та юридичній літературі, суттєво відрізняються: у деяких науковців на перший план при визначенні поняття «підприємництво» виходить прагнення отримати прибуток (В. Бобров, А. Крутик, А. Піменова); у інших інноваційний та нестандартний підхід до вирішення справ (С. Дзюбик, О. Ривак, В. Мединський, Л. Шаршукова); у третіх ризиковий характер підприємницької діяльності (В. Мельничук, В. Онищенко) [1].

У загальному вигляді характерні риси підприємця можуть виглядати так: готовність ризикувати; надія на успіх і страх невдачі; наполегливість; гнучкість; енергійність; яскраво виражене почуття особистої відповідальності; впевненість в собі; хороша база знань і здатність до навчання; здатність переконувати; хороші здібності до комунікації; здатність до управління; ініціатив-

ність; здатність тверезо мислити в будь-яких ситуаціях; величезне бажання досягати мети.

На основі проведеного аналізу можна виділити найбільш характерні ознаки підприємництва, які розкривають його сутність і скласти загальне визначення підприємця: «підприємець – новатор, здатний брати на себе відповідальність і здійснювати ініціативну самостійну діяльність в умовах ризику з метою отримання прибутку на основі поєднання особистої вигоди та громадської користі».

Дослідження показало, що професійні компетенції у сфері підприємництва найкраще формуються в технологіях проективної освіти, поширених у країнах Європи і США. Ці технології навчання, на відміну від домінуючої нині лекційно-семінарської системи підготовки магістрантів з бізнес-адміністрування, перетворюють студента в активного суб'єкта навчання, дослідника. Їх називають технологіями четвертого покоління. Технології попередніх трьох поколінь вважаються дидактоцентричними і відрізняються за суб'єктністю студента.

Розвиток підприємницької компетентності магістрантів з бізнес-адміністрування доцільно будувати за європейським і американським варіантами *проектного навчання*. Суть першого подаємо у вигляді етапів роботи студента над проектом: 1) постановка мети: виявлення проблеми, протиріч; формулювання завдань; 2) обговорення можливих варіантів дослідження, порівняння передбачуваних стратегій, вибір способів; 3) самоосвіта й актуалізація знань за консультативної допомоги викладача; 4) планування ходу діяльності, розподіл обов'язків; 5) дослідження: вирішення окремих завдань, компонування; 6) узагальнення результатів і висновки; 7) аналіз успіхів і помилок; 8) корекція і перехід до нового проекту. Проект є індивідуальним, але він може бути й результатом скоординованих дій групи студентів. Функція викладача – допомогти студентам у пошуку інформації, заохотити їх, координувати процес, забезпечити зворотній зв'язок з роботою студентів над проектом.

В американському варіанті алгоритм технології та структура діяльності студента і викладача мають схожий вигляд: перший етап – підготовка проекту: визначаються тема і мета, студенти обговорюють предмет дослідження з викладачем, одержують консультації, формулюють мету, а викладач розкриває перспективи дослідження, мотивує, консультує; другий етап – планування: визначаються джерела інформації, способи збору й аналізу інформації, форми звіту, критерії оцінювання результатів і процесу, розподіл ролей (дослідник, секретар, редактор, доповідач, референт, експерт тощо); студенти виробляють план дій, формулюють завдання дослідження, а викладач коректує, пропонує ідеї, допомагає прогнозувати результат; третій етап – дослідження: підбір інформації, вирішення поставлених завдань здійснюють студенти з використанням відповідного інструментарію (інтерв'ю, опитування, спостереження, експеримент, робота з довідковою літературою); четвертий етап – узагальнення результатів дослідження: студенти аналізують інформацію, структурують її, формулюють висновки; п'ятий етап – звіт-подання результатів: студенти звітують у формі усної доповіді, співдоповідей, рефератів, курсових робіт, стендового матеріалу, письмових звітів, брошур тощо, а викладач на рівних зі студентами слухає, ставить запитання, коректує; шостий етап – завершальний, – оцінювання результатів і процесу: студенти визначають рейтинг учасників проекту, проводять самооцінку, а викладач оцінює їх роботу, мотивує майбут-

ні дослідження магістрантів з бізнес-адміністрування у сфері розвитку їхньої підприємницької компетентності.

Проекти, спрямовані на розвиток підприємницької компетентності, мають відповідати основним вимогам методу проектів: 1) наявність значимої для майбутнього магістра бізнес-адміністрування проблеми в дослідницькому і творчому плані, вирішення якої вимагає інтегрованих знань і дослідницького пошуку; 2) практична, теоретична, пізнавальна значимість передбачуваних результатів; 3) самостійна (групова, парна, індивідуальна) діяльність студентів; 4) структурування змістовної частини проекту; 5) використання дослідницьких методів; 6) використання під час спільних досліджень методів «мозкової атаки», «круглого столу», статистичних методів, творчих звітів тощо.

Незважаючи на великі можливості, проектне навчання не може у сучасних умовах інформаційно-технологічної революції виконати основне соціальне замовлення розвитку підприємницької компетентності магістрантів з бізнес-адміністрування. Це вимагало від нас переосмислення парадигми підготовки магістрантів з бізнес-адміністрування до підприємництва, відмови від адаптивно-дисциплінарної моделі засвоєння педагогічних знань на користь моделі особистісно-центрованої, проективної освіти. Оскільки студент не лише одержує професію, а й сам «конструює» себе у майбутній професії магістра бізнес-адміністрування, нашу увагу привернули можливості проективної освіти, яка розглядалася дослідниками досить широко – як галузь соціального життя, в якій створені умови, необхідні для проектування напряму його життєдіяльності.

Застосування принципів проективної освіти показало, що, коли освіта є засобом реалізації студентом власного проекту підприємництва, радикально змінювалася і роль викладача. Від авторитарної моделі передачі «абсолютної істини» він переходив до викладання як способу залучення студента до цінностей і технологій добування особистісно-значимих знань, які сприяли породженню образу підприємництва і реалізації життєвого проекту.

У цілому, розвиток підприємницької компетентності магістрантів з бізнес-адміністрування передбачав такі види проектування: професійне, при якому система координат задається професією, з якою студент пов'язує своє життя (освіта в цьому випадку є засобом набуття компетентності у сфері підприємництва); біографічне, що передбачає визначення життєвих цілей, цінностей і етапів їх досягнення (освіта – засіб досягнення соціального статусу); концептуальне, що передбачає створення наукового проекту, задуму, ідеї щодо підприємництва, з реалізацією яких пов'язувалося життя студента (освіта безпосередньо сприяла створенню нових понять, концепцій і знань, ставала продуктивним видом соціальної діяльності).

Розвиток творчості студента неможливий без надання йому свободи, а саме: права на формування свого власного індивідуального плану підготовки до підприємництва; права вибору форми навчання (групової, індивідуальної, за зручним розкладом тощо); права скорочувати чи подовжувати (у межах допустимого) процес навчання з окремих дисциплін і складати екзамени за індивідуальним графіком, екстерном; права включатися у процес навчання в будь-який час протягом семестру тощо.

Для розвитку підприємницької компетентності магістрантів з бізнес-адміністрування великі можливості має засіб проективної освіти – дослідницьке

навчання, сутність якого полягає у тому, щоб побудувати навчальне пізнання як систему завдань і розробити алгоритм дії студента у сфері підприємництва. Дослідницьке навчання має на меті, по-перше, допомогти студенту усвідомити проблемність пропонованих завдань підготовки до підприємництва (зробити проблемність наочною), по-друге, вирішення проблемних ситуацій зробити значимим для нього, по-третє, навчити його бачити й аналізувати проблемні ситуації підприємництва, виділяти проблеми.

Основну характеристику дослідницького навчання ми вбачали у створенні студентами освітніх продуктів із підприємництва, а також у побудові індивідуальних траєкторій навчання. Освітня продукція була матеріалізованими результатами діяльності студента у вигляді текстів, таблиць, схем, малюнків, комп'ютерних презентацій.

Творча самореалізація студента під час підготовки до підприємництва здійснювалася за допомогою трьох пов'язаних цілей: створення освітньої продукції; засвоєння базового змісту через співставлення з досягнутими власними результатами; побудові індивідуальної освітньої траєкторії. Суб'єкт освіти взаємодіяв із об'єктом пізнання за допомогою трьох основних видів діяльності: 1) пізнання професії бізнес-адміністрування і себе в ній; 2) створення особистісного продукту освіти як еквівалента зростанню підготовленості до підприємництва; 3) самоорганізації пізнання й творення.

Дослідницьке навчання використовувалося як своєрідний прообраз майбутнього підприємництва і тому передбачало наявність основних типів професійної діяльності у даній сфері та багатоманітність її результатів. Студенти, створюючи індивідуальні освітні продукти пізнання підприємництва, моделювали на рівні свого розвитку аналогічні явища «великої» науки чи власної діяльності як підприємців.

Висновки. Таким чином, розвиток підприємницької компетентності магістрантів з бізнес-адміністрування може здійснюватися в руслі технологій проєктивної освіти. Ці технології навчання дали змогу розвинути професійні компетенції, соціальну активність і лідерські якості, що підтвердили дані підсумкової діагностики. Тому розвиток підприємницької компетентності магістрантів з бізнес-адміністрування надалі маємо будувати як алгоритм дій суб'єктів навчання, що гарантує досягнення результату. Перспективи подальших розробок у обраному напрямку полягають у подальшому пошуку найефективніших технологій навчання і практичної підготовки майбутніх магістрантів з бізнес-адміністрування до підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лазур П.Ю. Історична еволюція феномена підприємництва та його науково-економічні інтерпретації / Лазур П.Ю. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/16_6/285_Lazur_16_6.pdf
2. Побірченко Н. С. Компетентнісний підхід у вищій школі : теоретичний аспект : [текст] / Н.С. Побірченко // Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://advancedscience.org/2011/2/2011-01-02-083.pdf>
3. Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / Пометун О. // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи / [під заг. ред. О.В. Овчарук]. – К. : „К.І.С.”, 2004. – 112 с.

4. Стрельніков В.Ю. Модель професійної компетентності викладача вищої школи / В. Ю. Стрельніков // Наукові записки ПОППО: Моделі ключових та професійних компетентностей педагогічного працівника. – Випуск 2. – Полтава: ПОППО, 2012. – 180 с. – С. 25–33.

МИРОСЛАВ СТРЕЛЬНИКОВ.

РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МАГИСТРАНТОВ ПО БИЗНЕС-АДМИНИСТРИРОВАНИЮ СРЕДСТВАМИ ПРОЕКТИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.

В статье раскрыта проблема обучения будущих магистрантов по бизнес-администрированию предпринимательству и развитию их предпринимательской компетентности. Рассматриваются средства технологий обучения, эффективно формирующие у магистров предпринимательскую компетентность. Это технологии четвертого поколения, называемые технологиями проективного образования, имеющие распространение в странах Европы и США.

Ключевые слова: *предпринимательство, компетентность, предпринимательская компетентность, технологии проективного образования, магистрант по бизнес-администрированию.*

MYROSLAV STRELNIKOV.

DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCE OF MASTERS IN BUSINESS ADMINISTRATION USING PROJECTIVE TECHNIQUES

The article deals with the problem of training future masters of business administration entrepreneurship and the development of their entrepreneurial competence. We consider Learning Technologies tools that effectively form Masters' business competence. This is fourth-generation technology, which are called projective technology of education, is widespread in Europe and the US.

An important task of the modern high school is to update the content of study. Innovative Learning Technologies assure the quality of graduates on the basis of competence approach. Under these conditions, improving the quality of entrepreneurial competence masters of business administration depends on the study and application of innovative Learning Technologies that ensure competitiveness and competence of future specialists.

Particular social value of preparing future entrepreneurs for entrepreneurship including masters of business administration.

The author shows that the general cultural and professional competence in the field of entrepreneurship forms best with the interactive technologies of teaching (learning technology research, projecting technology learning, projective education common for Europe and the US). These educational technologies, in contrast to the dominant lecture-seminar system for Master of Business Administration, make the student active participants in learning and researching.

In general, the development of entrepreneurial competence of Masters in Business Administration is provided the following types of design: a professional, in which the coordinate system is set by profession, student connects his life with life (in this case, education is a means of acquiring competence in business); biographical, involving the definition of life goals, values and steps to achieve them (education - a means of achieving social status); conceptual, which provides a scientific project, plan, ideas for business, the implementation of which associated student life (education directly contributed to the creation of new concepts, concepts and knowledge become productive type of social activity).

Thus, the development of entrepreneurial competence of Masters in Business Administration can be carried out in line with the projective technology education. These technologies enable students to develop professional competence, social activism and leadership. Therefore, the development of entrepreneurial competence of Masters in Business Adminis-

tration must continue to build as an sequence of actions of study that guarantees achieving results. There are prospects for further developments and more efficient Learning Technologies and practical training of future masters of business administration for entrepreneurship.

The development of student creativity is impossible without granting the student freedom, namely the right to form his own individual plan of the enterprise; The right to choose the form of education (group, individual, convenient hours, etc.), the right to reduce or extend (within the permissible) learning process of individual subjects and exams, make an individual schedule; These rights should be included in the learning process at any time during the semester and more.

Key words: entrepreneurship, competence, business competence, Master of Business Administration, projective techniques.